

Tomasz Żurawlew

Językowy obraz kobiety i mężczyzny w aforyzmach Gertrudy von le Fort

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture
and Education 2/4, 149-174

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

TOMASZ ŻURAWLEW (Olsztyn, Poland)
E-mail: tomasz.zurawlew[at]uwm.edu.pl; zurawlew1[at]o2.pl

Językowy obraz kobiety i mężczyzny w aforyzmach Gertrudy von le Fort

1. Wstęp

Pluralistyczny świat, w jakim żyjemy, chyba jest już trochę zmęczony rzeczywistością zdominowaną przez szalone tempo życia, kolejne warianty jedynie słusznych ideologii, indywidualizm ambicji. Żyjemy w cywilizacji, w której uwagę zdaje się przyciągać to, co szokuje i bulwersuje. Obsesja sukcesu, ogarnęła już dawno media, sprzyjające potrzebie imponowania, by posłużyć się niedawnym werdyktem jednego z ważniejszych w Europie festiwali muzycznych, którego laureatem został wykonawca z męskim zarostem przebrany za kobietę. Kobiecość i męskość w jednym i tym samym ludzkim obrazie zmusza do refleksji nad źródłem tego rodzaju zjawisk. Obraz ten mocą swojej kreatywności niewątpliwie prowokuje do spojrzenia w głąbę antropologii płci, tak by refleksja na temat męskości i kobiecości była pełna i przekonująca. Wobec diametralnie zmieniających się obecnie ról społecznych kobiet i mężczyzn warto na nowo spytać o tożsamość obojga i sposób życia między nową rzeczywistością społecznych uwarunkowań, a korzeniami tradycyjnego porządku.

Ze wspomnianą głębią mamy niewątpliwie do czynienia w aforystycznej twórczości Gertrud von le Fort, znanej i docenianej głównie w okresie międzywojennym niemieckiej poetki. Pisarka, zainteresowana kulturą chrześcijańską, odsłania w swojej twórczości głębokie przekonanie dotyczące duchowego wymiaru ludzkiej egzystencji, dowartościowując takie przejawy życia kobiet i mężczyzn, które określonym współczesnym gremiom mogą wydawać się mało ważne, jednak ciągle stanowią oparcie w budowaniu trwałych relacji osobowych. Siłą twórczej refleksji i poetyckiego języka pozbawionego patosu ujawnia le Fort obraz mężczyzny, który rozumie własną męskość w relacji do kobiety oraz obraz kobiety realizującej swoje powołanie w relacji do mężczyzny. W takim obrazowaniu świata kreśli poetka społecznie ważny powrót do duchowego wymiaru człowieka, w którym osobowa godność kobiety i mężczyzny otrzymuje bardzo wysoki stopień nacechowania aksjologicznego. Wymiar ten wiąże się w aforystyce le Fort z kon-

ceptualizacją ludzkiego losu jako drogi do Boga, czemu towarzyszy emocjonalnie uwarunkowana afirmacja życia. W utworach pisarki przebija punkt widzenia człowieka wiary, dlatego, analizując językowy obraz kobiety i mężczyzny wpisany w aforystykę Gertrud von le Fort, zwrócić należy uwagę na dynamikę sensów o proveniencji sakralnej.

Niniejsza refleksja jest kontynuacją wcześniej podjętych przeze mnie rozważań z zakresu semantyki leksykalnej, które ze względu na treść omawianych przeze mnie tekstów kultury odnoszą do zagadnień szeroko pojętego językoznawstwa kulturowego, wchodzącego w dialog z teologią i aksjologią. Interesuje mnie etyka mowy le Fort wraz z wartościami semantycznymi, które konstytuują w wybranych aforyzmach obraz obu płci. Przyjrzałem się sposobom ich językowego kategoryzowania oraz wartościowania relacji, jaka między nimi zachodzi. Ze względu na wspomniany kod wiary wyraźnie współtworzący sferę wartości tej aforystyki, również zwróciłem uwagę na sposób conceptualizacji przeżywania duchowości przez kobietę i mężczyznę.

Podjęta tu analiza to również refleksja nad idiostylem, czyli osobowym (spersonalizowanym), indywidualnym językiem pisarza. Ujawnia się on wprawdzie na gruncie tego, co wspólne, jest jednak wyrazem indywidualnego poszukiwania najwłaściwszej formy, próbując przewycięzać zastane standardy, dziś w swojej treści budzące nierzadko konfuzję i zdziwienie. Gertrud von le Fort za przekonującą formę obrazowania kobiecości i męskości uznała aforyzm – zwięzły utwór, mający w historii literatury długą tradycję, zapoczątkowaną już w starożytności, w którym horyzont sensu wytycza zwykle filozoficzny morał¹. Mocą aforyzmu i własnego stylu próbuje le Fort przekazać czytelnikom niezmiennie aktualną prawdę, że potrzeba sensu jest najbardziej elementarną potrzebą człowieka. Istota jej stylu polega na odcisnięciu w tworzywie językowym postawy wobec życia. Zanim przyjrzymy się bliżej, jaka to postawa i co się za nią kryje, skierujmy uwagę na rys biograficzny autorki *Hymnów do Kościoła* oraz refleksję badawczą dotyczącą zagadnień językowego obrazu świata.

2. Gertrud von le Fort (1876-1971)

Pisarka pochodziła z hugenockiego rodu Le Fort. Do czternastego roku życia pobierała prywatne nauki w posiadłości rodzinnej w Boek – malowniczej miejscowości leżącej na Pojezierzu Meklemburskim. Między innymi nauczał ją ojciec, który jako wykształcony oficer pruski wzbudzał w niej zainteresowania historią, korzystając z bogatego, rodzinnego archiwum. Po latach okaże się, że m.in.

¹ Vide: *Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft*, K. Weimar (red.), tom 1, Berlin/New York 1997, s. 104-106.

historia będzie stanowić jeden z głównych motywów jej lirycznej i prozatorskiej twórczości.

Mając trzydzieści dwa lata, rozpoczęła le Fort nieformalne studia uniwersyteckie, które z przerwami kontynuowała do czterdziestego pierwszego roku życia na uczelniach w Heidelbergu, Marburgu i Berlinie. Swój pobyt na uniwersytecie w Heidelbergu określiła, z perspektywy czasu, jako ważny i decydujący etap jej życia, ponieważ m.in. przyczynił się do wzrostu jej duchowej wrażliwości². Poetka od dzieciństwa należała do wyznania protestanckiego, jednak w opublikowanych w 1924 r. słynnych *Hymnach do Kościoła* (*Hymnen an die Kirche*) widać wyraźne odrywanie się od protestanckich korzeni. W poemacie, który stał się jedną z oznak duchowego odrodzenia Niemiec i uczynił autorkę znaną także we Francji, zawarła le Fort swój własny duchowy proces zbliżania się do katolicyzmu³. Konwersja nastąpiła w Rzymie w 1926 r. i była tylko formalnością, ponieważ, jak podkreśla Aleksandra Chylewska-Tölle, pisarka od dłuższego już czasu duchowo należała do Kościoła Rzymskokatolickiego. Niewątpliwie zbliżył ją do niego pierwszy pobyt w Rzymie w 1907 r. oraz następne wizyty w Wiecznym Mieście, w którym utrzymywała kontakty z siostrami zakonnymi z klasztoru Santa Maria Reparatrice. Ponadto w latach dwudziestych zatrzymywała się również w benedyktyńskim klasztorze Schäftlarn w Bawarii. Chylewska-Tölle utrzymuje, że korespondencja z tego okresu ukazuje proces duchowego rozeznawania drogi życiowej le Fort. Wynika z owych listów, że konwersja pisarki na katolicyzm była faktem dojrzałym, efektem wielu doświadczeń i poszukiwań i nie oznaczała zerwania z duchową tradycją protestantyzmu⁴. Na łamach „Münchener Merkur” poetka w rozmowie z Peterem-Wolfgangiem Engelmeierem wyznała:

„konwertyta nie jest człowiekiem, który podkreśla bolesne rozdzielenie konfesji, lecz wręcz przeciwnie - jest tym, który je przewyciężył. Doświadcza on jedności wiary, która go zewsząd otacza”⁵.

W obszernej monografii o twórczości Getrud von le Fort autorstwa Aleksandry Chylewskiej Tölle czytamy o trzech ważnych okresach pisarstwa autorki *Chusty Weroniki*⁶.

² Vide: A. Chylewska-Tölle, *Literarische Entwürfe und Formen der Wandlung im Werk Gertrud von le Forts*, Frankfurt am Main 2007, s. 38. Także: *Metzler Autoren Lexikon. Deutschsprachige Dichter und Schriftsteller vom Mittelalter bis zur Gegenwart*, B. Lutz, B. Jeßing (red.), Stuttgart – Weimar 2004, s. 475.

³ Vide: A. Chylewska-Tölle, *Między przestrzenią wiary a poetyką wyznania. Szkice o niemieckojęzycznej literaturze chrześcijańskiej*, Bydgoszcz 2010, s. 46.

⁴ *Ibidem*, s. 47.

⁵ *Ibidem*, s. 47.

⁶ Vide: A. Chylewska-Tölle, *Literarische Entwürfe...*, op. cit., s. 32-52.

Pierwsze nowele i pojedyncze wiersze z lat młodości publikuje le Fort w czasopiśmie „Velhagen & Klasings Monatshefte”, „Westermanns Deutsche Monatshefte”, „Die Gartenlaube”, „Jung Deutschland”, „Jung Elsass” i „Feststunden”.

We wczesnym okresie twórczości, przypadającym na lata 1895-1924, pisarka zwraca się raczej do kobiecej części ogółu czytelniczego. Bohaterkami jej opowiadań są najczęściej kobiety i ich los, a motywami narracji, w której nie brak tonów narodowo-patriotycznych, stają się wina i pojednanie. Pisarka wchodzi w dialog z tradycją neoromantyczną, tworzy jednak własny horyzont symboliczny, skupiony wokół moralności chrześcijańskiej. Niewątpliwie, wspomniane już poetyki autorki w Wiecznym Mieście były źródłem częstych obrazów tęsknoty za coraz wyraźniej przeczucwaną przestrzenią *sacrum*, poznaniem nadprzyrodzonym.

We wczesnej liryce, która w ujęciu le Fort jest funkcją ludzkiego ducha, autorka skupia czytelniczą uwagę m.in. na doświadczeniu piękna przyrody. W jej pierwszym tomie *Gedichte (Wiersze)* z 1900 r. granice między tym, co świeckie i tym, co wymyka się ludzkiemu doświadczeniu, są płynne. Obie rzeczywistości wydają się w poetyckich kreacjach komplementarne, uderza w nich ścisły związek między językiem a poznaniem. W drugim tomie z 1912 r. pt. *Lieder und Legenden (Pieśni i legendy)* nawiązania do metafizyczności świata wzbogaca le Fort m.in. o fenomenologiczny sposób interpretacji rzeczywistości, przy czym spojrzenie na nią ma charakter dialogiczny. Poetka konfrontuje swoje obrazy z ludzkim doświadczeniem lęku, zwątpienia, ale też doświadczeniem radości istnienia. W liryce z tego okresu tradycja chrześcijańska nadaje formę indywidualnej autentycznej religijności podmiotu.

Drugi okres twórczości przypadł, według Chylewskiej-Tölle, na lata 1924-1945 i rozpoczął się publikacją wspomnianych już *Hymnów do Kościoła*, dzięki którym poetka zyskała znaczący rozgłos jako piewczyni kultury duchowej. Tu trzeba jednak zastrzec, że w swoim wielkim dziele, okazała daleko posunięty dystans wobec rozważań o charakterze doktrynalnym, pozostając wierną chrześcijańsko zorientowanemu ekspresjonizmowi. Charakterystyczną cechą *Hymnów* jest ich obrazowość przejęta z poezji jej romantycznych poprzedników Josepha von Eichendorfa i Clemensa Brentano. W poemacie pyta le Fort o dialog Boga z człowiekiem oraz o sposób, w jaki człowiek w świetle Bożego Objawienia realizuje swoje powołanie. Horyzontem przekazu, jak podkreśla Chylewska-Tölle, jest znaleziona przez nią przystań duchowa, a szatę językową stanowi wyznanie wiary o charakterze aktu, obejmującego całego człowieka⁷.

W 1932 r. poetka opublikowała *Hymny do Niemiec (Hymnen an Deutschland)*, w których przez pryzmat duchowości ujawnia się w nowym świetle

⁷ A. Chylewska-Tölle, *Między przestrzenią...*, op. cit., s. 50.

patriotyzm, rozumiany jako zadanie dążenia przez Niemców do wewnętrznej wolności i odwrót od żądzы posiadania.

Reprezentantką niemieckiego katolicyzmu pozostała le Fort także w licznych utworach prozatorskich pochodzących z tego okresu. Oznaką chrześcijańskiej odnowy jest niewątpliwie metafizyczna interpretacja kobiecości w ważnej powieści *Chusta Weroniki* (*Das Schweißtuch der Veronika*) i w eseju *Wieczna kobieta* (*Die ewige Frau*). W dążeniu do obiektywności i prawdy pisarka posługuje się formą legendy, kroniki, listu (m.in. *Papież z Getta*, *Ostatnia na szafocie*, *Królestwo dziecka*) i wnosi duży wkład w odnowę hagiografii, przedstawiając liczne obrazy świętych Kościoła – papieży, mnichów, sióstr i braci zakonnych. W każdej noweli i powieści znajdują się różnorodne obrazy indywidualnej religijności jej bohaterów.

Le Fort w okresie III Rzeszy Niemieckiej chętnie sięgała do tematyki historycznej. Wśród dzieł o treściach antynarodowosocjalistycznych wyróżnić trzeba powieść pt. *Godы magdeburskie* (*Magdeburgische Hochzeit*) oraz wspomniane wyżej dzieła *Ostatnia na szafocie* (*Die Letzte am Schafott*) i *Papież z Getta* (*Der Papst aus dem Ghetto*) – powieść z 1938 roku piętnującą szerzący się w Niemczech antysemityzm, w której pisarka zobrazowała dramat prześladowań niemieckich Żydów, skazując siebie na „wewnętrzną emigrację”, a swoją twórczość na izolację – wiele gazet i czasopism zawiesiło z nią wtedy współpracę.

O ile drugi okres twórczości cechował wyraźny dialog z nauką Kościoła, to w dziełach późniejszych z lat 1945-1968 do głosu doszły jeszcze prawdy uniwersalne i motywy laickie. Tym samym poezja le Fort w trzecim okresie twórczości stała się głęboką afirmacją życia nie tylko w wymiarze duchowym, lecz również świeckim. Oczywiście pisarka nadal rozwijała w swoich utworach teologiczno-religijny personalizm, który od początku stanowił myśl przewodnią jej twórczego dzieła, jednak ze zdwojoną siłą akcentowała miłość Boga oraz obecność Jego łaski dla wszystkich, którzy w swoim życiu poszukują prawdy. Podstawą treści późniejszych opowiadań, m.in. *U bram Nieba* (*Am Tor des Himmels*), *Katedra* (*Der Dom*), jest chrześcijańska jedność wierzących w Chrystusa, przy czym Le Fort wyostrzyła swoje spojrzenie na niebezpieczeństwa, jakie niesie ze sobą ortodoksyjny formalizm, szkodzący – jej zdaniem – duchowemu rozwojowi człowieka. Bardziej, niż wyznaniowa dogmatyczność, interesowało ją poszukiwanie prawdy w zsekularyzowanym świecie.

Wiara w Boga nie odzwierciedla się, według ujęcia dojrzałej poetki, li tylko w pobożności, lecz jest dynamiką, znakiem aktywnego życia na ziemi. Nie chodzi przy tym o moralno-etyczny perfekcjonizm wierzących, lecz o świadome przyjęcie woli Boga w ich życiu. W dziełach powojennych le Fort była towarzyszką człowieka, poetką strzegącą tradycji, jednak nawiązującą do ekumenicznego pojednania chrześcijan. Poezja chrześcijańska powinna, jej zdaniem, uwolnić się od wpływów teologii moralnej i sympatyzować ze słabym człowiekiem. W tym kontekście, jak

śluszenie zauważyła Chylewska-Tölle, Getrud von le Fort jest pisarką spoza konwencji, potrafiącą patrzeć na świat bez uprzedzeń⁸.

3. Językowy obraz świata a literatura

Anna Pajdzińska napisała:

„Aby dotrzeć do istoty kreacji artystycznej, w pełni zdać sprawę ze swoistości indywidualnego postrzegania świata, konieczna jest również relatywizacja dzieła do językowego obrazu świata”⁹.

Badaczka ma niewątpliwie rację, ponieważ słowa są podstawowymi nośnikami obrazu świata. Za Jolantą Kowalewską-Dąbrowską należy jednak dodać, że ze znaczeń potocznych odczytujemy potoczny, intersubiektywny obraz świata, natomiast z kreatywnych użyć języka (poezji) – indywidualny, swoisty¹⁰. Poetycki obraz świata różni się od potocznego, ponieważ poeta z natury rzeczy ma prawo do indywidualnego opisu rzeczywistości, odrębnego hierarchizowania, wartościowania i odmiennej kategoryzacji określonych zjawisk, jednakże nie należy wykluczać punktów styecznych między obrazowaniem potocznym a poetyckim. W tym kontekście warto ponownie przytoczyć Pajdzińską, która uważa, że utwory liryczne mogą być pomocne przy odtwarzaniu pełnej struktury znaczeniowej słowa i struktury pojęciowej, zawartej w języku. Według autorki, tekst poetycki, który jest domeną odejść od językowych konwencji, może – dzięki swojej kreatywności – sprzyjać uświadomieniu czytelnikowi istnienia w języku ogólnym danej struktury pojęciowej, ujawniać komponenty semantyczne, które w mowie potocznej są słabo widoczne lub zupełnie zagubione, czy wreszcie ukazać znaczeniową otwartość wyrażeń językowych, współgrającą z otwartością ludzkiego myślenia¹¹.

Podobnego zdania jest Dorota Filar, która twierdzi, że niektórych odcieni znaczeń słów nie da się odtworzyć tradycyjnymi metodami analizy leksykalno-semantycznej, uwzględniającej utrwalone połączenia wyrazowe, derywaty słowotwórcze, konotacje leksykalne. Filar uważa, że teksty artystyczne mogą uaktywnić taką sferę znaczeniową, która obejmuje cechy rozpoznawalne, identyfikowalne dla użytkowników języka, świadczące o jego bogactwie i subtelności¹². W kontekście rozważań o relacji językowego obrazu świata z obrazem świata

⁸ Vide: A. Chylewska-Tölle, *Literarische Entwürfe...*, op. cit., 49-51.

⁹ A. Pajdzińska, *Językoznawca w świecie literatury*, [w:] *Człowiek, Słowo, Świat*, J. Chojak et al. (red.), Warszawa 2010, s. 99.

¹⁰ J. Kowalewska-Dąbrowska, *Językowy obraz Boga i człowieka w poezji Jana Twardowskiego*, Gdańsk 2006, s. 45.

¹¹ Vide: A. Pajdzińska, *Językoznawca...*, op. cit., s. 98.

¹² D. Filar, *Językowy obraz świata a obraz świata w tekście poetyckim*, [w:] *Język a kultura*, A. Dąbrowska, J. Anusiewicz (red.), tom 13, Wrocław 2000, s. 178.

w tekście poetyckim autorka konstatuje, że słowa w kontekstach poetyckich są elementami szczególnej ramy tekstowej, stąd ich zestawienia oraz obrazowanie pojęć bywają w określonym stopniu indywidualną interpretacją autorską. Z tego względu, zdaniem Filar, nie wszystkie założenia oczywiste dla języka ogólnego muszą być precyzyjnie realizowane w kreatywnych użyciach języka. Zawsze jednak punktem odniesienia dla nich musi być język ogólny¹³. Wszelako jego systemowe i kontekstowe właściwości wykorzystywane są do kreowania w utworach artystycznych świata przedstawionego. Innymi słowy, literatura kreuje rzeczywistość m.in. wynikającą z istoty języka. Wpływ pisarzy na język ogólny jest rzeczą oczywistą. Dochodzę do przekonania, że utwór literacki może zwrócić uwagę badacza na określony aspekt językowego obrazu świata. Należy zatem ustalić, co kryje się za tym pojęciem.

Otóż zagadnienie 'językowego obrazu świata' (w skrócie: JOS) było przedmiotem zainteresowania uczonych już w XIX w., kiedy to niemiecki językoznawca i filozof Wilhelm von Humboldt sformułował tezę o istnieniu tzw. wewnętrznej formy językowej, za sprawą której język jest strukturą aktywną. Humboldt uważał, że każdy naród tworzy swój język w odrębny, charakterystyczny dla siebie sposób. Twierdził, iż w każdym języku naturalnym zawarty jest tylko jemu właściwy ogląd świata:

„poprzez wzajemną zależność myśli i słowa jasne jest to, że języki nie są właściwie środkami przedstawiającymi już poznane prawdy, lecz są czymś daleko więcej, a mianowicie – środkami do odkrywania prawd dotychczas niepoznanych. Ich różnorodność nie jest li tylko różnorodnością dźwięków i znaków, lecz właściwie różnorodnością samych sposobów oglądu świata. One to stanowią przyczynę oraz ostateczny cel wszystkich badań językoznawczych”¹⁴.

Koncepcję Humboldta rozwijali następnie Leo Weisgerber i Helmut Gipper.

Na gruncie polskim natomiast definicję JOS sformułowali po raz pierwszy Jerzy Bartmiński i Ryszard Tokarski. Według nich JOS to

„pewien zespół sądów, mniej lub bardziej utrwalonych w języku, zawartych w znaczeniach wyrazów lub przez te znaczenia implikowanych, który orzeka o cechach i sposobach istnienia obiektów świata pozajęzykowego”¹⁵.

Później Bartmiński rozwinął tę definicję o ważne dla lingwistyki kulturowej zagadnienie interpretacji. Ostatecznie JOS jest, według niego,

¹³ Ibidem, s. 170.

¹⁴ Vide: J. Anusiewicz et al., *Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej*, [w:] *Język a kultura*, A. Dąbrowska, J. Anusiewicz (red.), tom 13, Wrocław 2000, s. 24.

¹⁵ J. Bartmiński, R. Tokarski, *Językowy obraz świata a spójność tekstu*, [w:] *Teoria tekstu. Zbiór studiów*, T. Dobrzyńska (red.), Wrocław 1986, s. 72.

„zawartą w języku, różnie zwerbalizowaną interpretacją rzeczywistości dającą się ująć w postaci zespołu sądów o świecie”¹⁶.

Badania nad JOS prowadzone są w obszarze językoznawstwa kulturowego. Myśliciele tego nurtu zajmują się opracowywaniem określonych zagadnień językowych głównie z zakresu semantyki pojmowanej szeroko, łącznie z pragmatyką. Wspominana już Jolanta Kowalewska-Dąbrowska podkreśla, że podstawowe twierdzenie lingwistyki kulturowej można sprowadzić do tezy, iż język jest składnikiem kultury i kultura jest zawarta w języku, więc daje się ona poznawać poprzez język. Z tego względu, jak słusznie zauważa autorka, badań nad językiem nie ogranicza się wyłącznie do badania go jako środka komunikacji i spełnianych przezeń funkcji. Równie ważnym celem refleksji językoznawczej jest, według Kowalewskiej-Dąbrowskiej, badanie zawartej w języku wiedzy i zbiorowych doświadczeń danej społeczności¹⁷.

Doświadczenia te wchodzą w zakres kultury, która jest formą tego, co ludzie przechowują w swoim umyśle, ich sposobów interpretowania świata. Przyjrzyjmy się więc, jak autorka *Papieża z getta* postrzega świat ludzkich relacji¹⁸.

4. Obrazy semantyczne kobiety i mężczyzny w idiolektie le Fort

Czytając aforyzmy Gertrud von le Fort, ma się przeświadczenie, że są one wyrazem przekazu wartości. Widać, że szczególnie ważne jest dla niej słowo symboliczne, dzięki któremu potrafi pisać o tym, co niewyrażalne, zapobiegając zacieśnieniu się znaczeń:

„Die Welt kann zwar durch die Kraft des Mannes bewegt werden,
gesegnet aber im eigentlichen Sinne des Wortes
wird sie immer nur im Zeichen der Frau”¹⁹.

[„Świat może być wprawiony w ruch siłą mężczyzny,
jednak we właściwym tego słowa znaczeniu
błogosławiony jest zawsze w znaku kobiety“.]

¹⁶ J. Bartmiński, *Językowe podstawy obrazu świata*, Lublin 2012, s. 12.

¹⁷ J. Kowalewska-Dąbrowska, *Językowy obraz...*, op. cit., s. 33.

¹⁸ Wszystkie cytaty aforyzmów podawane są w niniejszej pracy za wydaniem tomu Gertrud von le Fort *Gedichte und Aphorismen*, München 1984. Bezpośrednio po każdym cytacie będzie następował polski przekład aforyzmu autorstwa studentów Koła Naukowego Młodych Germanistów, działającego w Katedrze Filologii Germańskiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, nad którym autor niniejszej publikacji sprawuje opiekę. Obecnie w kole naukowym trwają przygotowania do polskiego wydania aforyzmów pisarki – jak dotąd nie były one tłumaczone na język polski.

¹⁹ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 104.

Autorka eksponuje tu intelektualną refleksję nad odmiennością postaw oraz ról kobiety i mężczyzny, przypisując obojgu predykaty o odmiennej strukturze znaczeniowej i innym natężeniu aksjologicznym. Mężczyzna to ten, który wprawia świat w ruch („bewegt die Welt durch seine Kraft”), kobieta natomiast kategoryzowana jest inaczej, jako ta, która świat wprawiony w ruch błogosławi („segnet”). W tej aforystycznej kreacji kobieta różni się od mężczyzny w dwóch wymiarach człowieczeństwa: fizycznym i duchowym.

Ciekawość budzi jednak fakt, że zastosowana retoryka przeciwieństw nie oznacza wcale, iż płęć męska jest dla kobiety płcią odmienną, lecz – komplementarną. Wszelako, aby świat mógł być przez kobietę błogosławiony, najpierw swoją siłą (niem. „die Kraft”), wprawia go w ruch mężczyzna. Kreatywnie wprowadzona semantyczna opozycyjność kieruje czytelnika na drogę poznania prawdy o obojgu. Oto w przestrzennej metaforze wprawiania świata w ruch ujawnia się obraz mężczyzny, który bierze większy ciężar na siebie, czemu błogosławi kobieta.

Romualda Piętkowa podkreśla, że metafory przestrzenne służą nie do tego, by coś zakomunikować o przestrzeni, ale do tego, by powiedzieć w kategoriach przestrzennych o czymś innym. W tym kontekście cytowana tu metafora, tworząc przestrzenny model myślenia, jest wykładnikiem męskiej odwagi i odpowiedzialności. Piętkowa stwierdza ponadto, że w potocznym użyciu metaforyczność wyrażen przestrzennych nie jest uświadamiana, wszak są one utrwalonymi metaforami językowymi²⁰.

Wracając do niemieckiego „segnen” oraz polskiego ekwiwalentu tego czasownika – „błogosławić”, stwierdzić trzeba, że opisy leksykograficzne obu jednostek wskazują w ich polu znaczeniowym na czynność wykonywania nad kimś lub czymś znaku krzyża, z czym wiąże się pragnienie życzenia dobra²¹. „Segnen”, przynależąc do języka wartości transcendentnych, ujawnia bardzo wysoki stopień pozytywnej waloryzacji, tym samym kreowany tu profil kobiety odsłania jej istotę skupioną wokół kultury duchowej.

O tym, że płęć męska nie jest dla kobiety przeciwną, lecz dopełniającą oraz że mężczyzna i kobieta są sobie równi, nie zatracając swojej odmienności, przekonuje le Fort w kolejnym aforyzmie, w którym – za pośrednictwem metaforyki sakralnej – uobecnia się szczególnie silne nacechowanie aksjologiczne:

„Das Heil, das die Frau trägt, deutet stets über sie hinaus,
seine eigentliche Erfüllung und Durchsetzung auf Erden
ist des Mannes Sendung”²².

²⁰ R. Piętkowa, *O aksjologizacji przestrzeni w języku i poezji*, [w:] *Język a kultura. Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne*, J. Puzyńska, J. Bartmiński (red.), tom 2, Wrocław 1991, s. 189.

²¹ Vide: *Deutsches Wörterbuch*, R. Wahrig-Burfeind (red.), Gütersloh – München 2001, s. 1140; *Uniwersalny słownik języka polskiego*, St. Dubisz (red.), Warszawa 2006, s. 286.

²² Gertud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 104.

[„Chwała, którą nosi w sobie kobieta, nieustannie ją określa, właściwe spełnienie i urzeczywistnienie tej chwały na ziemi jest powołaniem mężczyzny“.]

To, co tu charakteryzuje kobietę, kryje się w niemieckim „Heil”, którego znaczenie sytuuje się wokół wartości transcendentnych. W opisie leksykograficznym czytamy, że rzeczownik ten oznacza ‘szczęśliwość’, ‘zbawienie’, ‘chwałę’ a więc jakości poszukiwane w przestrzeni *sacrum*²³. Owe „Heil” w obrazowaniu le Fort nosi w sobie kobieta („...die Frau trägt”) i ono właśnie samookreśla kobietę („deutet stets über sie hinaus”), świadcząc o jej tożsamości. Taki sposób duchowego kategoryzowania uwydatnia językiem metafory osobową godność kobiety i tę godność promuje, jednak znów w relacji do mężczyzny. Wszelako powołaniem mężczyzny („des Mannes Sendung”) jest spełnienie i urzeczywistnienie na ziemi kobiecego „Heil” („Erfüllung und Durchsetzung auf Erden”) – jak napisała autorka. Mężczyzna jest zatem wezwany do tego, aby żyć dla kobiety i w tym odnaleźć samospełnienie.

Za sprawą symboliki o proveniencji biblijnej dowiedzieć się można więcej o mężczyźnie we fragmencie innego minitraktatu omawianej tu, niemieckiej autorki:

„[...] Der Mann ist der Fels, auf dem die Zeit ruht,
die Frau ist der Strom, der sie weiter trägt”²⁴.

[„Mężczyzna jest skałą, na której spoczywa czas,
kobieta jest rzeką, która nadaje czasowi dalszy bieg“.]

Idiolektałny obraz mężczyzny bazuje tu na utrwalonym w kulturze chrześcijańskiej wyobrażeniu skały traktowanej jako opoka, stanowiącej symbol siły i wierności, trwałej postawy wobec życia oraz niezmiennych przekonań²⁵.

Mężczyzna – napisała metaforycznie poetka –

„ist der Fels, auf dem die Zeit ruht”

[„jest skałą, na której spoczywa czas”].

Niepodobna nie odnieść semantycznej specyfiki tych słów do skonwencjonalizowanego za sprawą Biblii, zarówno w niemieckim, jak i polszczyźnie kulturowego profilu „skały”. Bazę kognitywną potrzebną do pełnego zrozumienia

²³ *Deutsches...*, R. Wahrig-Burfeind (red.), op. cit., s. 612.

²⁴ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 104.

²⁵ *Wörterbuch der Symbolik*, M. Lurker (red.), Stuttgart 1991, s. 201 oraz 705-706.

cytowanego fragmentu znaleźć można skądinąd w Nowym Testamencie, m.in. w słowach Chrystusa wypowiedzianych do św. Piotra (grec. Kefasa, tj. Skały):

„Ty jesteś Piotr [Skała], i na tej Skale zbuduję Kościół mój a bramy piekielne go nie prze-
mogą”

(Mt 16, 18)²⁶.

Nie ulega wątpliwości, że intertekstualny dialog le Fort z Biblią intensyfikuje kulturowo pozytywną waloryzację konotacyjnych cech „skały”²⁷. Między innymi jej trwałość wiele mówi o mężczyźnie. Poprzez taką językową symbolizację pisarka tworzy obraz tego, który obdarza kobietę niezachwianym poczuciem bezpieczeństwa. Więcej, mężczyzna kategoryzowany jest tu jako siła, o którą może się oprzeć wszystko, co trwa. Semantyczna wartość „trwania” kryje się w niemieckim „die Zeit”²⁸ (‘czas’), pojęciu z trudem poddającym się definiowaniu, o czym przekonują niezliczone próby definicji tegoż podejmowane na przestrzeni wieków przez filozofów. Jeśli jednak na mężczyźnie, jako skale, „spoczywa czas”, to w kontekście etyki mowy le Fort można stwierdzić, że znaczenie „czasu” ciąży tu ku czysto ludzkiej rzeczywistości w nim ograniczonej, związanej ze wspólnym życiem kobiety i mężczyzny. Opoką dla „wszystkiego, co trwa” jest – w aforystycznej wizji poetki – mężczyzna. Jednakże nie mniejsze znaczenie ma kobieta, charakteryzowana mocą metafory pojęciowej jako

„der Strom, der sie [die Zeit – T.Ż.] weiter trägt”

[„rzeka, która nadaje czasowi dalszy bieg” (dosł. „niesie czas dalej” – T. Ż.).]

²⁶ Na tę powszechnie znaną symbolizację wskazuje w swojej książce Donat de Chapeaurouge. Autor podkreśla jednak, że skała jest w pierwszym rzędzie symbolem Syna Bożego. Interpretacja skały w odniesieniu do Chrystusa wynika jego zdaniem z historii o przejściu Izraelitów przez pustynię (Wj 17,1-7 i Lb 20,1-13). Z opisu tych zdarzeń dowiadujemy się, że ludowi groziła śmierć z pragnienia aż do momentu, w którym Mojżeszowi z pomocą Bożą udało się sprawić, aby ze skały trysnęła woda. Na tej podstawie św. Paweł wnioskuje: „Pili bowiem z duchowej skały, która im towarzyszyła, a skałą tą był Chrystus” (1 Kor 10, 4). Vide: Donat de Chapeaurouge, *Symbole chrześcijańskie*, Kraków 2014, s. 116-119.

²⁷ Warto w tym kontekście podkreślić twierdzenie Ewy Sławkowej, bazującej zresztą na dokonaniach m. in. Jadwigi Puzyniny. Badaczka podkreśla, że odkrycie roli komponentów konotacyjnych tworzących fakultatywną warstwę znaczenia słów, która jest uzależniona od czynników kulturowych i kognitywnych, ma dla opisu języka artystycznego ogromne znaczenie. Vide: Ewa Sławkowa, *O różnych sposobach językoznawczej refleksji nad językiem artystycznym*, [w:] *Język pisarzy jako problem lingwistyczny*, T. Korpysz, A. Kozłowska (red.), Warszawa 2009, s. 32-33.

²⁸ *Deutsches...*, R. Wahrig-Burfeind (red.), op. cit., s. 1419.

Strukturę metaforyczną otrzymuje tu za sprawą jednostki „die Frau” niemieckie „der Strom” – słowo o bogatej polifonii, które, określając w niemczyźnie m.in. „płynny ruch”²⁹, znacząco uobecnia tu silnie zaksjologizowany obraz kobiety aktywnie wpływającej na bieg zdarzeń, kierującej życie ku przyszłości. Z innej aforystycznej refleksji, o której mowa niżej, dowiemy się, że le Fort kategoryzuje przyszłość jako „Unendlichkeit” („wieczność”, „nieskończoność”).

Już na tym etapie rozważań można stwierdzić, że co najmniej trzy typy relacji łączą idiolekt poetki z wartościami. Jest on nosicielem wartości, źródłem informacji o nich oraz narzędziem aksjologizacji, przy czym semantyczną dominantę języka le Fort stanowi przeżycie relacji z *sacrum*. Zaobserwować można, że podstawą waloryzacji jest u le Fort założenie obiektywnego istnienia wartości absolutnych. Wszelako intertekstem dla twórczej kreacji męskości i kobiecości ponownie pozostaje w kolejnym aforyzmie Stary Testament, z którego poetka czerpie motyw stworzenia świata:

„Erst kommt die Schöpfung, das ist die Herrlichkeit Gottes;
danach kommt die Empfängnis, das ist die Demut des Weibes;
danach erst kommt die Tat, das ist die Gewalt des Mannes”³⁰.

[„Najpierw nastąpiło stworzenie – potęga i wspaniałość Boga;
później było poczęcie – pokora kobiety;
dopiero potem przyszedł czyn – siła mężczyzny”.]

Pisarka sięga tu do początku dziejów ludzkości, konstytuując obraz kobiety i mężczyzny w odniesieniu do boskiego aktu stwarzania. Jej powrót do źródeł wskazuje czytelnikowi na fundamentalną w myśli judeochrześcijańskiej prawdę, iż oboje zostali powołani do życia na obraz i podobieństwo Boga, którego władzę presuponuje w cytacie rzeczownik „Herrlichkeit” („Istota Najwyższa”, „Wszechmocny”). W przywołanej tu historii początku świata szkicuje le Fort za pomocą retoryki temporalnej „erst”, „danach”, „danach erst” („najpierw”, „potem”, „dopiero potem”) koleję losu kobiety i mężczyzny. Najpierw, więc, było Boskie stwarzanie („Schöpfung”), potem poczęcie („Empfängnis”) – metaforycznie definiowane jako „pokora kobiety” („die Demut des Weibes”), a dopiero potem działanie mężczyzny („die Tat”), któremu autorka przypisuje predykat władzy ukryty w niemieckim „Gewalt”.

W ujęciu ontycznym tworzą się tu dwa komplementarne w stosunku do siebie obrazy: profil kobiety oddanej w pokorze macierzyństwu oraz profil mężczyzny w działaniu, wyposażonego w siłę zapewniającą kobiecie bezpieczeństwo. W strukturę semantyczną niemieckiego „Demit” wpisany jest systemowo

²⁹ Ibidem, s. 1216.

³⁰ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 104.

i konotacyjnie wysoki, pozytywny znak nacechowania aksjologicznego, kierujący czytelniczą uwagę na bogactwo kobiecej wrażliwości, wszak „pokora” to m.in. brak sprzeciwu wobec utrudnień losu, zatem cecha świadcząca o duchowej sile kobiety. Również siła mężczyzny zawarta w strukturze semantycznej słowa „Gewalt” w zobrazowanej tu relacji mężczyzny do kobiety i Boga jest znakiem jego duchowości, w której kontekstowo ujawniają się takie cechy jak odwaga i odpowiedzialność.

Tym samym dochodzę do przekonania, że oprócz ontycznej konceptualizacji kobiety i mężczyzny, u której podstaw leży perspektywa bytowa, czytelnik aforyzmów ma tu również do czynienia z inną konceptualizacją – ujmującą obojga w perspektywie religijnej – o charakterze relacyjnym: człowiek w relacji z Bogiem.

Jak udało się już ustalić, w aforystyce Gertrud von le Fort to, co osobowo męskie i kobiece, ulega obrazowemu rozróżnieniu, ale po to, aby uwydatnić potrzebę wzajemności, która może być źródłem dającym życie niesione przez kobietę w nieskończoność. Czytamy bowiem:

„Wie die Frau als Gebärende das Leben in die Unendlichkeit weiterträgt,
so trägt sie als Pflegende und Behütende
ein unendliches Moment in die Zeit”³¹.

[„Kobieta, która rodzi życie, niesie je w nieskończoność.
Także wtedy, kiedy nad nim czuwa i je pielęgnuje,
wnosi w doczesność moment nieskończoności”].

W powyższym ujęciu le Fort idiolektalny obraz kobiety można rozpatrywać z dwóch perspektyw: doczesnej i wiecznej. Z perspektywy doczesnej ukształtowany tu został profil egzystencjalny niewiasty (rodzicielki), czyli tej, która rodzi życie („Gebärende”), natomiast z perspektywy wiecznej ukonstytuował się profil kobiety-matki, która zrodzone życie niesie w nieskończoność („das Leben in die Unendlichkeit weiterträgt”). Nacechowanie aksjologiczne obu profili osiąga się poprzez wykorzystanie konotacji leksykalnych, które – za Ryszardem Tokarskim – rozumiem w znaczeniu odbicia wyobrażeń kulturowych i tradycji związanych z danym wyrazem³².

Wspólnym elementem niemieckiego terminu „Gebärende” (‘rodząca’) oraz „Unendlichkeit” (nieskończoność) jest w przestrzeni asocjacji bardzo wysoka

³¹ Ibidem, s. 106.

³² Tokarski podkreśla istotność elementów konotacyjnych przy wyjaśnianiu wielu zjawisk zachodzących w języku. Bez konotacji nie można, jego zdaniem, wyjaśnić większości semantycznych związków między podstawą słowotwórczą a derywatem, niejasny byłby też status wielu derywatów semantycznych. Autor pisze również, że cechy konotacyjne są bardzo często jedynym elementem motywującym znaczenie związku frazeologicznego. Vide: R. Tokarski, *Konotacja jako składnik treści słowa*, [w:] *Konotacja*, J. Bartmiński (red.), Lublin 1988, s. 36-37.

waloryzacja, przy czym cecha 'bezskresności' (niem. „Unendlichkeit”) kieruje uwagę odbiorcy na cel życia człowieka, którego autorka dopatruje w perspektywie wiecznej. W jej idiolekcie, tak jak w potocznej niemczyźnie czy polszczyźnie, słowo „nieskończoność” należy rozpatrywać jako metonimię Boga oraz pozatemporalną przestrzeń Jego przebywania. Tym samym siłą językowej ewokacji ujawnia się perspektywa relacyjna, w której obraz kobiety rodzącej („Gebärende”) oraz tej, która pielęgnuje i strzeże („Pflegerde” i „Behütende”), obejmuje treści ukazujące ją jako 'niosącą życie ku nieskończoności' – do Boga.

Idiolektały obraz kobiety - matki byłby jednak w aforystyce le Fort niepełny bez obrazu mężczyzny zatroskanego o bezbronnych i słabych. Takie obrazowanie męskiej natury uobecnia się w kolejnej refleksji autorki:

„Es gibt nichts Unberührbareres als das Schutzlose
und nichts Heiligeres als das Unbeschnittene
und keine größere Ehre für einen Mann,
als das Schwache zu verteidigen”³³.

[„Nie ma nic bardziej nietykalnego,
nic bardziej świętego niż bezbronne życie
i nie ma dla mężczyzny większego honoru
niż obrona słabych”.]

Mężczyzna wchodzi tu w relację z tym, co bezbronne i słabe („das Schutzlose”, „das Schwache”). W twórczej kreacji pisarki jego tożsamość określa obrona słabych („das Schwache zu verteidigen”), przy czym obraz ten intensyfikuje wysoki pozytywny znak wartości predykatu „Ehre” („honor”), przywołujący systemowo i konotacyjnie cechę osobowej godności mężczyzny.

Jeśli więc:

„nie ma dla mężczyzny większego honoru
niż obrona słabych”,

jak pisze autorka, to wówczas, w tak ujętym profilu, zawierają się cechy męskiej wrażliwości i czułości, symbolizujące jego twórczą energię kierowaną ku światu.

Tym samym drogą semantycznych dociekań dochodzę do przekonania, że obraz męskiej natury opartej na odwadze i odpowiedzialności to dla le Fort obraz niepełny bez odniesienia do rzeczywistości uczuć i czułej troski, jaka może się zrodzić w sercu mężczyzny. Biorąc pod uwagę tło sieci znaczeń tu analizowanych, stwierdzić można, iż mężczyzna konceptualizowany jest jako ten, który potrafi walczyć i kochać.

³³ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 106.

Przestrzeń pozytywnych sposobów wartościowania kobiecości i męskości uzupełnia Gertrud von le Fort również o takie aksjologizacje, w których język staje się probierzem moralności za sprawą ocen negatywnych, skupionych wokół retoryki ostrzeżeń. Oto w innym aforyzmie obraz kobiety i mężczyzny zawiera cechy ich ułomności wpisane w metaforykę moralnego upadku, którego autorka nie wyklucza:

„Wenn der Mann fällt, so fällt der Mann,
aber wenn die Frau fällt, so fällt ein ganzes Volk”³⁴.

[„Kiedy upada mężczyzna, wówczas upada tylko on,
ale kiedy upada kobieta, wtedy upada cały naród”.]

Struktura semantyczna tych wersów skupia się wokół niem. ‘fallen’ („spadać”, „upadać”), czasownika o bogatej polifonii zarówno w niemieckim, jak i polszczyźnie³⁵. Rzeczywistość kontekstowa utworu sytuuje ten czasownik w centrum pola wartości negatywnych, ujawniających „pęknięcie” bytu, prowadzenie niemoralnego, nieuczciwego życia i następstwa takich wyborów. W aforystycznej kreacji le Fort skutki upadku mężczyzny znacząco różnią się jednak od skutków upadku kobiety, pozostając dotkliwymi dla niego, jednak bez większego wpływu na świat. Natomiast w słowach:

„wenn die Frau fällt, so fällt ein ganzes Volk”

[„kiedy upada kobieta, upada cały naród”]

ujawnia się egzystencjalny obraz tej, która, będąc zaangażowaną w różne dziedziny życia, poprzez możliwą utratę osobowej godności wpływa na zacieranie się godności społeczeństw.

Zauważyć należy, że negatywnie waloryzowane „fallen” współtworzące idiolektałny obraz kobiety mogącej pozbawiać siebie atrybutów kobiecości, jednocześnie uruchamia tu kontekst o uwarunkowaniach kulturowych, w którym społecznie zaangażowana kobieta wnosi w dzieje ludzkości wkład nie mniejszy, niż mężczyźni, często w warunkach o wiele trudniejszych, jeśli przyjrzeć się aktualnej sytuacji kobiet z niektórych kultur pozaeuropejskich.

Parafrazując aforyzm Gertrud von le Fort, można powiedzieć na odwrót, że „gdy kobieta nie upada”, wówczas swoim rozumem i uczuciem tworzy w świecie bardziej ludzkie struktury społeczne. Może więc być źródłem uzdalniającym

³⁴ Ibidem, s. 105.

³⁵ *Deutsches...*, R. Wahrig-Burfeind (red.), op. cit., s. 454-455; *Uniwersalny słownik...*, St. Dubisz (red.), op. cit., s. 254.

ten świat – a zwłaszcza mężczyznę – do miłości, o czym czytelnik dowiaduje się z kolejnej aforystycznej refleksji:

„Was der heutigen Welt trotz alles äußeren Glanzes,
ihrer Erfindungen und Wirtschaftswunder fehlt,
ist jenes Mindestmaß an Güte, Mütterlichkeit,
Erbarmen, Takt und Zartgefühl,
welches der Welt des Mannes
durch die Frau zugeordnet ist”³⁶.

[„Dzisiejszemu światu, mimo zewnętrznego blasku
wynałzków i cudu gospodarczego,
brakuje owego minimum dobroci, matczynej troski,
litości, taktu i delikatności
– cech przyporządkowanych mężczyźnie przez kobietę.]

Tym razem niemieckie ‘fehlen’ („brakować”, „dolegać”) użyte w znaczeniu egzystencjalnym stanowi o „pęknięciu” bytu. Predykat ten o konotacyjnie ujemnych cechach posłużył autorce do zobrazowania opozycyjności między dobrami przemijającego świata a rzeczywistością ducha, charakteryzowaną tu poprzez formy nominalne, należące do semantycznego pola uczuć: „Güte” („dobroć”), „Mütterlichkeit” („matczyzna troska”), „Erbarmen” („litość”) oraz „Takt und Zartgefühl” („takt i delikatność”) – cechy, jak pisze le Fort,

„der Welt des Mannes durch die Frau zugeordnet”

[„przyporządkowane mężczyźnie przez kobietę”].

I tym razem ujawnia się perspektywa relacyjna, dzięki której powstaje obraz mężczyzny zdolnego do okazywania uczuć nadrzędnych, właściwych w konceptualizacji potocznej kobiecie. Więcej: idiolektałny obraz obu płci zostaje tu ubogacony o takie konotacje semantyczne, które, mimo iż słabo utrwalone w języku ogólnym, pozwalają stwierdzić, że mężczyzna staje się w pełni sobą dopiero wtedy, gdy uzna kobietę za równą sobie i kiedy pozwoli jej się inspirować.

Światu, jak pisze le Fort,

„trotz alles äußeren Glanzes, [...] Erfindungen und Wirtschaftswunder”

[„mimo jego zewnętrznego blasku, [...] wynalazków i cudu gospodarczego”]

brakuje (niem. „fehlt”) przestrzeni uczuć, którą ma budować mężczyzna, wszak one właśnie zostały mu zadane przez kobietę. Tak bym rozumiał ukryty sens

³⁶ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 127.

imiesłowowej formy „zugeordnet” („przyporządkowane”), systemowo oznaczającej ustalenie relacji między danymi obiektami, uczynienie nadrzędnym jednego obiektu w stosunku do drugiego³⁷. Relacja ta w kontekstowym uwikłaniu etyki mowy le Fort ciąży ku zobrazowaniu tego, co mężczyzna powinien czynić – jego zadaniem jest kształtować świat uczuć.

W opisie istoty męskości autorka jednak zastrzega:

„Vor Gott gibt es keine großen Männer”³⁸.

[„Przed Bogiem nie ma wielkich mężczyzn”.]

W tej krótkiej, aforystycznej sentencji, odnoszącej się do dogmatycznej prawdy o wszechmocy Boga, przed którym „nie ma wielkich mężczyzn”, uruchamia Gertrud von le Fort przestrzeń konotacji ze sfery *sacrum*, przywołującej na myśl stan nierówności ontycznej między Stwórcą a człowiekiem, tu: mężczyzną. Fraza przymiowa „vor Gott” („przed Bogiem”), wydobywa aspekt istnienia rzeczywistości nadprzyrodzonej, jednocześnie jednak, łącząc się ze strukturą o treści zaprzeczającej wielkości człowieka w stosunku do Boga, nie tworzy bariery opozycyjności między nimi, lecz wskazuje na sens ujawniający ludzką ułomność.

Mężczyzna kategorizowany jest tu jako istota mniejsza od Boga, a więc w relacji do Niego niedoskonała. Co jednak ciekawe, poetka wskazując porównaniem na ten atrybut mężczyzny, jednocześnie włączyła w żywioł swojej mowy aspekt milczenia o Bogu, które ma tu charakter znakowy, tzn. nie jest informacyjnie puste³⁹. Jeśli bowiem „przed Bogiem nie ma wielkich mężczyzn”, to tak sformułowana myśl odsyła czytelnika do składników kulturowych znaczenia słowa „Bóg”, które w religii judeochrześcijańskiej jest słowem kluczowym, leżącym u podstaw nauczania Jezusa o Bogu Ojcu. Tym samym można dojść do przekonania, że milczenie niemieckiej autorki o Bogu *de facto* jest mówieniem o Nim, a ściślej – komunikowaniem tego, co tkwi w języku Biblii. By jednak w pełni zrozumieć ów milczący akt mowy le Fort, warto odnieść się do eksplikacji biblijnego pojęcia Boga, sformułowanej przez Annę Wierzbicką. Badaczka, poddając semantycznej analizie treści wypowiedziane przez Jezusa o swoim Ojcu, napisała, że:

³⁷ *Deutsches...*, R. Wahrig-Burfeind (red.), op. cit., s. 1437.

³⁸ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 127.

³⁹ Jolanta Kowalewska-Dąbrowska pisze w swojej pracy o komunikacyjnym akcie milczenia i za Izdorą Dąbrowską rozumie to pojęcie jako „świadome powstrzymanie się od mówienia” w sześciu następujących aspektach: jako wyraz i środek komunikowania, środek taktyczny działania, symptom charakterologiczny oraz jako pewnego rodzaju kategorię moralną, estetyczną i mistyczną. Milczące akty mowy odnosi autorka do paradygmatu ciszy w poezji Jana Twardowskiego i dowodzi, że milczenie Boga, wiążąc się w tej liyce z pojęciem mówienia, jest bardzo ważnym elementem Jego obrazu w idiolektie poety. Vide: J. Kowalewska-Dąbrowska, *Językowy obraz...*, op. cit., s. 91-93.

1. Bóg to Ktoś (nie coś).
2. Ten Ktoś jest kimś dobrym.
3. Ten Ktoś nie jest Kimś takim, jak ludzie.
4. Nie ma nikogo innego, takiego, jak ten Ktoś.
5. Ten Ktoś zawsze istnieje.
6. Wszystkie rzeczy istnieją, bo ten Ktoś chce, żeby istniały.
7. Ludzie istnieją, bo ten Ktoś chce, żeby istnieli.
8. Ten Ktoś istnieje, bo ten Ktoś istnieje, nie z żadnego innego powodu.
9. Ten Ktoś żyje⁴⁰.

Na koniec należy przyrzeć się jeszcze jednemu aforyzmowi Gertrudy von le Fort, w którym uzewnętrznia się obraz kobiety na tle jej relacji z Bogiem opartej na wierze, kategoryzowanej jako pewność, że Bóg żyje:

„Der einzige Trost, den die Frau der heutigen Menschheit zu spenden vermag, ist der Glaube an die unermessliche Wirksamkeit auch der verborgenen Kräfte, die unerschütterliche Gewißheit, daß nicht nur ein sichtbarer, sondern auch ein unsichtbarer Pfeiler diese Welt trägt und hält“⁴¹.

[„Jedyną pociechą, jaką kobieta w dzisiejszych czasach może obdarzyć ludzkość, jest wiara w niezmierną skuteczność działania ukrytych sił, niezachwianą pewność, że nie tylko widoczny, lecz również niewidoczny filar ten świat podtrzymuje“.]

Wyjątkowość kobiety kryje się tu m.in. w znaczeniu predykatu „spenden” („ofiarować”), który systemowo wskazuje nam na czynność bezinteresownego obdarowania kogoś czymś, a konotacyjnie wydobywa aspekt przychylnych uczuć w stosunku do kogoś, gotowości poświęcenia się ważnej sprawie, idei⁴². Pozytywny znak wartości wpisany w strukturę semantyczną tego czasownika wiele mówi o wykonawcy czynności, którym w minitraktacie pisarki pozostaje kobieta, a czynnością tą jest –

„ofiarować dzisiejszej ludzkości wiarę w niezmierną skuteczność działania ukrytych sił”, ofiarować „niezachwianą pewność, że nie tylko widoczny, lecz również niewidoczny filar ten świat podtrzymuje”

⁴⁰ A. Wierzbicka, *Co mówi Jezus? Objaśnienie przypowieści ewangelicznych w słowach prostych i uniwersalnych*, Warszawa 2002, s. 40.

⁴¹ Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen...*, op. cit., s. 108.

⁴² *Deutsches...*, R. Wahrig-Burfeind (red.), op. cit., s. 1176.

Tak w retranslacji należałoby przetłumaczyć słowa autorki, w których zawarła myśl o wierze w Boga jako całkowitej pewności w Jego istnienie („unerschütterliche Gewissheit”) oraz refleksję o niezmierzonej skuteczności Jego działania („unermessliche Wirksamkeit”). Wartość semantyczną aforyzmu stanowi związek pewności z wiarą a nie wiedzą, co jest tożsame ze znaczeniem systemowym niem. „Glaube” („wiara”). Słowo to, użyte w odniesieniu do Boga, wskazuje na wewnętrzną pewność, nieweryfikowalne dowodowo całkowite przeświadczenie o Jego istnieniu⁴³.

Tę pewność może ofiarować światu kobieta („zu spenden vermag”). Tym samym jej idiolektalny obraz zostaje ubogacony o właściwości określające powołanie i posłannictwo kobiet w świecie. W cytowanych słowach Gertrud von le Fort cechy te stanowią miarę kobiecej godności.

4. Podsumowanie

Aforyzmy Gertrud von le Fort kojarzą ze sobą ramy pojęciowe ukorzenione w konceptualizacji potocznej. U podstaw zbadanych tu profili mężczyzny i kobiety wyraźnie leży motywacja językowo-kulturowa. Zatem, nie są motywowane tylko tekstowym, indywidualnym obrazowaniem. Istnieje nierozzerwalny związek aforyzmów le Fort z potocznymi wyobrażeniami kobiety i mężczyzny ukształtowanymi w tradycji chrześcijańskiej. Dlatego jej utwory są ważnym i uniwersalnym świadectwem, w którym *Ona* i *On* ciągle jeszcze mogą znaleźć oparcie dla siebie w poszukiwaniu własnej tożsamości. W tym kontekście należałoby stwierdzić, że aforyzmy pisarki odwołują się do antropocentryzmu – najistotniejszej kategorii organizującej obraz świata, która stanowi naturalną konsekwencję faktu, że język jest tworem ludzkim i przedstawia rzeczywistość widzianą przez człowieka. Autorka utrwała w swoim idiolektie prawdy społecznie ważne, które, jak sądzę, budzą szacunek. Wracając do źródeł, próbuje dotrzeć do Tajemnicy bytu, pisze, jak było naprawdę. Orientację estetyczną swojego języka opiera o ideę wzajemności mężczyzny i kobiety i w ten sposób wywodzi sens pełny. Język słów ubogaconych godnością staje się tu obrazem życia, które może się udać.

Abstrakt (Streszczenie) po polsku:

W niniejszej publikacji mowa jest o językowym obrazie kobiety i mężczyzny w aforyzmach Gertrud von le Fort, niemieckiej pisarki żyjącej w latach 1876-1971, której twórczość określają inspiracje religijne. Podjęte tu rozważania

⁴³ Ibidem, s. 561.

wchodzą w zakres semantyki leksykalnej i korespondują z językoznawstwem aksjologicznym oraz nowszym nurtem badań językoznawczych, tzw. teolingwistyką. Autor poddaje semantycznej analizie sposób, w jaki Gertrud von le Fort kategoryzuje i wartościuje w swoich aforyzmach relację zachodzącą między kobietą i mężczyzną. Interesuje go etyka mowy poetki oraz wartości semantyczne tworzące w jej idiolekcie obraz obu płci. Ponieważ sferę aksjologiczną aforyzmów Gertrud von le Fort konstytuuje język doświadczenia religijnego, autor zwraca również uwagę na sposób, w jaki przedstawiana jest w badanych aforyzmach duchowość kobiety i mężczyzny.

Refleksja metodologiczna oparta jest o studium wiedzy z zakresu badań nad językowym obrazem świata. Autor definiuje to zagadnienie, przedstawiając pierwotną koncepcję Wilhelma von Humboldta oraz współczesne koncepcje badawcze m.in. Jerzego Bartmińskiego i Ryszarda Tokarskiego, a następnie odnosi je do relacji, jaka zachodzi między językowym obrazem świata a literaturą.

Rozważania wzbogacone są o notę biograficzną Gertrud von le Fort, której poetycka i prozatorska twórczość stała się na początku XX wieku oznaką duchowego odrodzenia Niemiec. Przedstawione zostały najważniejsze fakty z życia poetki oraz rozwój jej pisarskiego kunsztu. Autor przypomina m.in. o *Hymnach do Kościoła (Hymnen an die Kirche)* – jednym z najważniejszych poematów niegdyś protestanckiej pisarki, w którym zawarła swój własny duchowy proces zbliżania się do katolicyzmu.

Praca stanowi oryginalny wkład autora do badań nad literacką spuścizną Gertrud von le Fort. Jak dotąd nie były prowadzone żadne analizy ujmujące jej aforystyczną twórczość z punktu widzenia językoznawstwa kulturowego, uwzględniającego aspekty aksjologiczne jej idiolektu. Refleksja dowodzi m.in., że orientacja estetyczna języka le Fort oparta jest o ideę wzajemności kobiety i mężczyzny, i że obraz obu płci zastany w aforyzmach pisarki jest spójny z ich potocznym wyobrażeniem zakorzenionym w tradycji chrześcijańskiej. Tym samym praca może być społecznie ważnym przyczynkiem do dalszych rozważań z zakresu wywiezionej z literatury chrześcijańskiej antropologii płci.

Słowa kluczowe po polsku / Key words in Polish:

Gertrud von le Fort, aforyzm, relacja między kobietą a mężczyzną, semantyka leksykalna, językowy obraz świata.

Title in English:

Linguistic Images of Man and Woman in the Aphorisms of Gertrud von le Fort

Abstract (Summary) in English:

The following paper deals with a linguistic image of man and woman in the aphorisms of Gertrud von le Fort, a German writer whose dates are 1876-1971 and whose oeuvre is determined by religious inspirations. Reflections undertaken in this paper are related to the field of lexical semantics and correspond with axiological linguistics as well as the latest trend in linguistic studies, the so-called theological linguistics. The semantic analysis carried out in the paper addresses the ways in which Gertrud von le Fort categorises and evaluates the relation between a man and a woman in her aphorisms. The author of the paper is interested in the ethics of the poet's utterance as well as semantic properties that create the images of both sexes in le Fort's idiolect. Since the axiological sphere of Gertrud von le Fort's aphorisms is constituted by the language of religious experience, the author of this paper also concentrates on the ways in which spirituality of a man and a woman is represented in the aphorisms under discussion.

Methodological reflection focuses on recent developments in the studies on the linguistic image of the world. The author defines this issue by referring to the original concept formulated by Wilhelm von Humboldt as well as recent research conceptions of Jerzy Bartmiński and Ryszard Tokarski, among others. He then relates them to interdependence between literature and the linguistic image of the world.

The reflections are enriched by a biographical note of Gertrude von le Fort, whose poetry and prose became a symbol of spiritual rebirth of Germany at the beginning of the 20th century. Major facts of the poet's life as well as her artistic skill in writing are presented in the paper. The author evokes *Hymns to the Church* (*Hymnen an die Kirche*) that belong to the most important texts of this formerly protestant writer – in which she presented her own spiritual process of moving closer to Catholicism.

The author of this paper provides an original input into the studies on the literary legacy of Gertrud von le Fort. So far no studies have been conducted on her aphoristic oeuvre from the angle of cultural linguistics that includes axiological aspects of her idiolect. The reflection proves that the esthetically-oriented language of le Fort is based on the idea of mutuality between man and woman and that the images of both sexes found in the writer's aphorisms are consistent with a popular perception rooted in Christian tradition. That is why this paper may become an important contribution to further considerations in the field of gender anthropology inferred from Christian literature.

Key words:

Gertrud von le Fort, aphorism, relation between a man and a woman, lexical semantics, linguistic image of the world.

Bibliography / Bibliografia:

Primary bibliographical sources / Źródła / Bibliografia podmiotowa:

Die Bibel. Die ganze heilige Schrift des alten und neuen Testaments, revidierter Text, Naumann & Göbel, 1964.

Gertrud von le Fort, *Gedichte und Aphorismen*, Wydawnictwo Ehrenwith, München 1984, ss. 152.

Secondary bibliographical sources / Literatura sekundarna:

Anusiewicz J. et al., *Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej*, [w:] *Język a kultura*, tom 13, A. Dąbrowska, J. Anusiewicz (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 11-44.

Bartmiński J., Tokarski R., *Językowy obraz świata a spójność tekstu*, [w:] *Teoria tekstu. Zbiór studiów*, T. Dobrzyńska (red.), Wydawnictwo PAN, Wrocław 1986, s. 65-82.

Bartmiński J., *Językowe podstawy obrazu świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2012, ss. 328.

Chylewska-Tölle A., *Między przestrzenią wiary a poetyką wyznania. Szkice o niemieckojęzycznej literaturze chrześcijańskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2010, ss. 238.

Chylewska-Tölle A., *Literarische Entwürfe und Formen der Wandlung im Werk Gertrud von le Forts*, Wydawnictwo Peter Lang, Frankfurt am Main 2007, ss. 340.

De Chapeaurouge D., *Symbole chrześcijańskie*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2014, ss. 240.

Deutsches Wörterbuch, Wahrig-Burfeind R. (red.), Wydawnictwo Bertelsmann, Gütersloh/München 2001, ss. 1451.

Filar D., *Językowy obraz świata a obraz świata w tekście poetyckim*, [w:] *Język a kultura*, tom 13, A. Dąbrowska, J. Anusiewicz (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2000, s. 169-178.

Kowalewska-Dąbrowska J., *Językowy obraz Boga i człowieka w poezji Jana Twardowskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2006, ss. 201.

Kranz G., *Gertrud von le Fort. Leben und Werk in Daten, Bildern und Zeugnissen*, Wydawnictwo Insel, Frankfurt am Main 1976, ss. 233.

Metzler Autoren Lexikon. Deutschsprachige Dichter und Schriftsteller vom Mittelalter bis zur Gegenwart, Lutz B., Jeßing B., (red.), Wydawnictwo Metzler, Stuttgart/Weimar 2004, ss. 848.

Pajdzińska A., *Językoznawca w świecie literatury*, [w:] *Człowiek, Słowo, Świat*, J. Chojak et al. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010, s. 95-102.

Pajdzińska A., Filar D., *Językowy obraz świata a teksty poetyckie*, [w:] *Język - teoria - dydaktyka. Materiały 21 konferencji zorganizowanej w Trzcinicy k. Jasła w dniach 27-29 maja 1998 roku*, B. Greszczuk (red.), Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 1999, s. 187-196.

Piętkowa R., *O aksjologizacji przestrzeni w języku i poezji*, [w:] *Język a kultura. Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne*, tom 2, J. Puzyńska, J. Bartmiński (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1991, s. 187-196.

Reallexikon der deutschen Literaturwissenschaft, Weimar K. (red.), tom 1, Walter de Gruyter, Berlin/New York 1997, ss. 754.

Tokarski R., *Konotacja jako składnik treści słowa*, [w:] *Konotacja*, J. Bartmiński (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 1988, s. 35-54.

Sławkowa E., *O różnych sposobach językoznawczej refleksji nad językiem artystycznym*, [w:] *Język pisarzy jako problem lingwistyczny*, T. Korpysz, A. Kozłowska (red.), Wydawnictwo UKSW, Warszawa 2009, s. 32-33.

Uniwersalny słownik języka polskiego, Dubisz St. (red.), Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, ss. 1313.

Wierzbicka A., *Co mówi Jezus? Objąsnienie przypowieści ewangelicznych w słowach prostych i uniwersalnych*, wydawnictwo PWN, Warszawa 2002, ss. 269.

Wörterbuch der Symbolik, Lurker M. (red.), Alfred Kröner Verlag, Stuttgart 1991, ss. 871.

Information about the Author:

Information about the Author in English:

Tomasz Żurawlew, a German philologist, linguist, an organizer of cultural activities, with a Ph.D. in humanities (in the field of linguistics). He graduated from the Faculty of Humanities of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn in 2002, having written an M. A. thesis entitled *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Volksmärchen ins Polnische* [Transformations in the translation of selected folk fairy tales of the Grimm Brothers into Polish]. On the basis of the dissertation entitled *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginale oraz na przekładach Karla Dedeciusa* [Poetics of irony in the work of Wisława Szymborska in the original and in the translations of Karl Dedecius] he received a Ph. D. degree from the Faculty of Philology and History at the University of Gdańsk in 2008. He is a specialist in the theory of artistic translation, axiological linguistics, theolinguistics and lexical linguistics. He was an assistant in German philology at Olecko College (2002-2007). Since 2008 he has been a lecturer in the Department of German Philology of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn. In 2008-2011 he worked as a lecturer in the Pomeranian Higher School of Humanities in Gdynia. He was a co-founder of and a teacher in the Holy Family Secondary School in Olsztyn (since 2011). He published, among others, *Sacrum-Przekład-Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II* [Sacrum – translation – reception. On the German translation of John Paul II's Roman Triptych], „Orbis Linguarum” (2014, no. 40).

[English translation by Teresa Bela]

Information about the Author in German /

Information über den Autor auf Deutsch /

Informacja o autorze po niemiecku:

Tomasz Żurawlew, Doktor der Geisteswissenschaften im Bereich der Sprachwissenschaft, Germanist und Linguist, Kulturanimateur. Das Germanistikstudium schloss er an der Fakultät für Geisteswissenschaften der Warmia- und Mazury- Universität in Olsztyn ab (Magisterarbeit: *Transformationen in der Übertragung ausgewählter Volksmärchen Grimms ins Polnische*. Er promovierte 2008 an der Universität Gdańsk anhand der Dissertation *Zur Poetik der Ironie*

im Schaffen von Wislawa Szymborska: Original und Übersetzung von Karl Dedecius. Zu seinen aktuellen Forschungsgebieten gehören Literaturübersetzung, Sprachaxiologie, Theolinguistik und lexikalische Semantik. Bis 2008 war er Dozent an der Fakultät für Germanistik der Hochschule in Olecko (Wszelchnica Mazurska), in den Jahren 2008-2011 an der Pommerschen Hochschule für Humanistik in Gdynia. Seit 2008 arbeitet er als Dozent am Lehrstuhl für Germanistik an der Warmia- und Mazury- Universität in Olsztyn. Mitbegründer und Lehrer der Katholischen Oberschule St. Familie in Olsztyn (seit 2011). Letztens publizierte er u.a.: *Sacrum - Przekład - Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II*, „Orbis Linguarum” (2014, Nr 40) [*Sacrum - Übersetzung - Rezeption. Zur deutschsprachigen Übersetzung des “Römischen Triptichons” Johannes Paul des II*, in: “Orbis Linguarum” (2014, Nr. 40)].

Informacja o autorze po polsku / Information about the Author in Polish:

Tomasz Żurawlew, dr, PhD, doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, germanista, językoznawca, animator kultury. Studia filologii germańskiej ukończył na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie – pracą magisterską pt. *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Volksmärchen ins Polnische [Transformacje w przekładzie wybranych baśni ludowych braci Grimm na język polski]* (2002). Na podstawie rozprawy pt. *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginalne oraz przekładach Karla Dedeciusa* uzyskał stopień doktora na Wydziale Filologiczno-Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego (2008). Specjalista w obszarze teorii przekładu artystycznego, lingwistyki aksjologicznej, teolingwistyki oraz semantyki leksykalnej. Był asystentem na kierunku filologii germańskiej we Wszelchnicy Mazurskiej w Olecku (2002-2007). Pracuje jako adiunkt w Katedrze Filologii Germańskiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (od 2008). W latach 2008-2011 był zatrudniony jako wykładowca w Pomorskiej Wyższej Szkole Humanistycznej w Gdyni. Współtwórca i nauczyciel Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego imienia Świętej Rodziny w Olsztynie (od 2011). Ostatnio opublikował między innymi *Sacrum – Przekład – Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II*, „Orbis Linguarum” (2014, nr 40).

Informace o autorovi v češtině / Information about the Author in Czech:

Tomasz Żurawlew, dr, PhD, doktor humanitních věd v oblasti jazykovědy, germanista, jazykovědec, animátor kultury. Vystudoval germanistiku na Fakultě humanitních věd, Varmińsko-mazurské univerzity v Olsztynie – magisterská práce *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Volksmärchen ins Polnische* („Transformace v překládu vybraných lidových pohádek bratří Grimmů do polštiny“, 2002). Na základě disertace *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginalne oraz przekładach Karla Dedeciusa* („Poetika ironie v tvorbě Wisławy Szymborské v originále a překládech Karla Dedeciuse“) obhájil doktorát na Filologicko-historické fakultě Gdańské univerzity (2008). Specializuje se v oblasti teorie uměleckého překládu, axiologické lingvistiky, teologické lingvistiky a lexikální sémantiky. Byl asistentem oboru germańské filologie na Mazurské univerzitě v Olecku (2002-2007). Pracuje jako adjunkt na katedře germanistiky Varmińsko-mazurské univerzity (od r. 2008). V letech 2008-2011 působil jako přednášející na Pomorské vyšší humanitní škole v Gdyni. Spoluzakladatel a učitel Katolického všeobecně vzdělávacího lycea Svaté rodiny v Olsztynie (od r. 2011). Vydal mimo jiné *Sacrum – Przekład – Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II*, („Sacrum – překlád – recepce. O překládu Římského triptychu Jana Pavla II. do němčiny“, *Orbis Linguarum*, 2014, č. 40).

[Český překlád: Libor Martinek]

Informácie o autorovi v slovenčine / Information about the Author in Slovak:

Tomasz Żurawlew, dr. PhD., doktor humanitných vied v oblasti jazykovedy, germanista, jazykovedec, animátor kultúry. Vyštudoval germanistiku na Fakulte humanitných vied, Varmínsko-mazurskej univerzity v Olštýne – magisterská práca *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Völksmärchen ins Polnische* („Transformácia v preklade vybraných ľudových rozprávok bratov Grimmovcov do poľštiny“, 2002). Na základe disertácie *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginalne oraz przekładach Karla Dedeciusa* („Poetika irónie v tvorbe Wislavy Szymborskej v originále a prekladoch Karla Dedeciuse“) obhájil doktorát na Filologicko-historickej fakulte Gdanskej univerzity (2008). Špecializuje sa na oblasť teórie umeleckého prekladu, axiologickej lingvistiky, teologickej lingvistiky a lexikálnej sémantiky. Bol asistentom v odbore germánskej filológie na Mazurskej univerzite v Olecku (2002 – 2007). Pracuje ako odborný asistent na katedre germanistiky Varmínsko-mazurskej univerzity (od r. 2008). V rokoch 2008 – 2011 pôsobil ako prednášajúci na Pomorskej vyššej humanitnej škole v Gdani. Spoluzakladateľ a učiteľ Katolíckeho všeobecnovzdelávacieho lýcea Svätej rodiny v Olštýne (od r. 2011). Vydal okrem iného *Sacrum – Przekład – Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II*, („Sacrum – preklad – recepcia. O preklade Rímskeho triptychu Jána Pavla II. do nemčiny“, *Orbis Linguarum*, 2014, č. 40).

[Slovenský preklad: Ivica Hajdučeková]

Информация об авторе по-русски / Справка об авторе на русском языке/ Information about the Author in Russian:

Томаш Журавлев, доктор философии (PhD), доктор гуманитарных наук в сфере языкознания, германист. Языковед, аниматор культуры. Закончил изучение германистики на гуманитарном отделении Варминьско-Мазурского Университета в Ольштыне; магистерская диссертация *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Völksmärchen ins Polnische* [«Трансформации в польском переводе избранных сказок братьев Гримм»] (2002). После защиты диссертации *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginalne oraz przekładach Karla Dedeciusa* [«Поэтика иронии в оригинальном творчестве Виславы Шимборской и в переводах Карла Дедечиуса»] на историко-филологическом отделении Гданьского Университета получил докторскую степень (2008). Специалист в области теории художественного перевода, аксиологической лингвистики, теолингвистики и лексической семантики. Был ассистентом специализации «германская филология» во Вшехнице Мазурской в Олеcko (2002-2007). В данное время занимает должность адъюнкта на кафедре германской филологии Варминьско-Мазурского Университета (с 2008 г.). В 2008-2011 гг. преподавал в Поморской Высшей Гуманитарной Школе в Гдыне. Один из основателей и наставников Католического общеобразовательного лицея имени Святой Семьи в Ольштыне (с 2011). Опубликовал, среди прочего, *Sacrum – Przekład – Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II* [«Сакрум – перевод – рецепция. О переводах Римского триптиха Иоанна Павла II на немецкий язык»] („*Orbis Linguarum*“, 2014, nr 40).

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

**Інформація про автора / Довідка про автора українською мовою /
Information about the Author in Ukrainian:**

Томаш Журавлев, доктор філософії (PhD), доктор гуманітарних наук у сфері мовознавства. Германіст-мовознавець, аніматор культури. Германістські філологічні студії завершив на гуманітарному відділенні Вармінсько-Мазурського Університету в Ольштині магістерською працею *Transformationen in der Übertragung der ausgewählten Grimms Volksmärchen ins Polnische* [«Трансформації в польському перекладі вибраних казок братів Грімм»] (2002). На підставі захисту дисертації *Poetyka ironii w twórczości Wisławy Szymborskiej w oryginalne oraz przekładach Karla Dedeciusa* [«Поетика іронії в оригінальній творчості Віслави Шимборської та в перекладах Карла Дедецюса»] на історико-філологічному відділенні Гданського Університету отримав докторський ступінь (2008). Спеціаліст у царині теорії художнього перекладу, аксіологічної лінгвістики, теолінгвістики та лексичної семантики. Був асистентом спеціалізації з германської філології у Вшехниці Мазурській в Олечко (2002-2007). Обіймає посаду ад'юнкта на кафедрі германської філології Вармінсько-Мазурського Університету (із 2008 р.). У 2008-2011 рр. викладав у Поморській Вищій Гуманітарній Школі в Гдині. Один із засновників та наставників Каполицького загальноосвітнього ліцею імені Святої Родини в Ольштині (із 2011-го). Опублікував, між іншим, *Sacrum – Przekład – Recepcja. O niemieckojęzycznym tłumaczeniu „Tryptyku Rzymskiego” Jana Pawła II* [«Сакрум – переклад – рецепція. Про німецькомовні переклади 'Римського триптиха' Яна Павла II»] („Orbis Linguarum”, 2014, nr 40).

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]